

Hvordan kan høyere yrkesfaglig utdanning bidra til å sikre kompetansen vi trenger innen helse- og omsorgssektoren?

Prosjekt utført på oppdrag for Virke ideell og frivillighet

Om Oslo Economics

Oslo Economics er et samfunnsfaglig rådgivningsmiljø med nær 70 høyt utdannede konsulenter. Vi har bakgrunn fra offentlig forvaltning og ulike forsknings- og analysemiljøer og tilbyr innsikt basert på bransjeerfaring, fagkompetanse og et nettverk av samarbeidspartnere. Myndighetene bruker våre analyser inn i sitt informasjons- og beslutningsgrunnlag.

Oslo Economics har lang erfaring med å systematisere sentrale funn fra forskning og annen litteratur. Vi har også solid kompetanse i både kvalitativ og kvantitativ metode, inkludert blant annet analyser som kobler individdata fra microdata.no for yrke, utdanning og næring. Vi vektlegger forskningsetikk og god databehandling.

Utdanning, helse og arbeidsmarked

Oslo Economics har sterk kompetanse innen både kvalitativ og kvantitativ metode. Vi gjennomfører ofte oppdrag i skjæringsfeltet mellom utdanning, helse og arbeidsmarked, og har blant annet gjennomført en rekke oppdrag om bemanning og oppgavefordeling innen helsesektoren.

Våre ressurser kjenner kompetansesektoren godt, og våre tidligere oppdragsgivere inkluderer blant annet både departementer, Helsepersonellkommisjonen, direktorater, høyere utdanningsinstitusjoner og partene i arbeidslivet.

Hvordan kan høyere yrkesfaglig utdanning bidra til å sikre kompetansen vi trenger innen helse- og omsorgssektoren?/66

© Oslo Economics, 5. januar 2024

Kontaktperson:

Erik Magnus Sæther (ph.d.) / Partner

ems@osloeconomics.no, tlf. +47 940 58 192

Forsidebilde: istockphoto.com

Innhold

Sammendrag	4
1. Informasjonsinnhenting gjennom flere kanaler	5
1.1 Mandat og formål	5
1.2 Intervjuer	5
1.3 Spørreundersøkelse	5
1.4 Litteratur og statistikk	6
2. Dagens og fremtidens kompetansebehov nødvendiggjør god oppgavedeling	7
2.1 Fagskoleutdanningenes relevans	7
3. Motiverte fagskolestudenter og engasjerte utdanningstilbydere	10
3.1 Bredt utdanningstilbud innen helse relaterte fag	10
3.2 Motiverte fagskolestudenter	10
3.3 Praksisnær og erfaringsbasert utdanning som gir fordypning og trygghet	11
3.4 Mulighet for nye oppgaver og ansvarsområder på arbeidsplassen	13
3.5 Samarbeid med arbeidsgivere	13
4. Muligheter og barrierer for utnyttelse av kompetansen til fagskolekandidatene	15
4.1 Karriereveien for fagskolekandidater	15
4.2 Økt motivasjon og trivsel	15
4.3 Nye oppgaver og ansvarsområder for fagskolekandidatene	16
4.4 Mulige barrierer	16
4.5 Oppsummerende konklusjoner	18
Referanser	20
Vedlegg A Spørreskjema til nåværende og tidligere fagskolestudenter	22
Vedlegg B Spørreundersøkelse til undervisere og ansatte	26

Sammendrag

Mer trygghet og kompetanse i oppgaveutføringen og muligheter for nye faglige utfordringer blir trukket frem som de viktigste motivasjonsfaktorene for å begynne på en fagskoleutdanning innen helse. En svært høy andel av studentene opplever at fagskoleutdanningene innen helse gir større trygghet i oppgavene som utføres, gir fordypning i spesifikke bruker- eller sykdomsgrupper og gir mulighet til nye oppgaver eller ansvarsområder på arbeidsplassen. Videre opplever en stor andel av studentene at fagskoleutdanningen har bidratt til bedre trivsel i yrket, økt motivasjon til å fortsette i jobben og har gjort det mulig å løse nye oppgaver på en trygg måte.

Helsepersonellkommissjonen trakk i sin utredning fra 2023 frem oppgavedeling, organisering og kompetanse som mulige løsninger på bemanningsutfordringene. Fagskoleutdanningene innen helse bidrar til økt kompetanse blant annet for helsefagarbeidere, som igjen fører til bedre oppgavedeling og økt motivasjon til å stå i yrket.

På vegne av Virke ideell og frivillighet, har Oslo Economics gjennomført en utredning om hvordan høyere yrkesfaglig utdanning kan bidra til å sikre kompetansen vi trenger innen helse- og omsorgssektoren. For å finne svar på dette spørsmålet, har vi gjennomført intervjuer med utvalgte nøkkelpersoner og spørreundersøkelser blant fagskolestudenter og -ansatte.

Motiverte fagskolestudenter

Mer trygghet og kompetanse i oppgaveutføringen og muligheter for nye faglige utfordringer blir trukket frem som de viktigste motivasjonsfaktorene for å begynne på en fagskoleutdanning innen helse. Fagskolestudentenes opplevelse av innholdet i fagskoleutdanningen ser ut til å imøtekomme forventningene. En svært høy andel av studentene opplever at fagskoleutdanningene innen helse i stor eller noen grad gir større trygghet i oppgavene som utføres (92 prosent), gir fordypning i spesifikke bruker- eller sykdomsgrupper (90 prosent) og gir mulighet til nye oppgaver eller ansvarsområder på arbeidsplassen (83 prosent). Enkelte studenter opplever samtidig at utdanningen kunne gått enda mer i dybden på enkelte tema, som for eksempel ruslidelser og medisinerings, og at fagskoleutdanningen er for lite anerkjent blant arbeidsgivere til at utdanningen utgjør en forskjell i arbeidslivet for kandidatene.

Fagskoleutdanningen gir fordypning og trygghet

Innholdet i fagskoleutdanningene tar ikke nødvendigvis sikte på å introdusere nytt fagstoff, og går heller i dybden på kompetanseområder studentene allerede kjenner til. Ved enkelte utdanninger trener fagskolestudentene på spesifikke prosedyrer innen behandling og pleie, gjennom blant annet simulering. Videre tar fagskoleutdanningen sikte på å bidra til bedre vurderings- og observasjonskompetanse gjennom kunnskaps- og forskningsbasert praksis. Dette bidrar til at det blir lettere å stå i egne vurderinger på arbeidsplassen senere, og kan dermed bidra til trygghet i arbeidshverdagen og økt pasientsikkerhet. Videre trakk ansatte vi intervjuet på fagskolene frem at det kan bidra til bedre kommunikasjon på arbeidsplassen når de ulike yrkesgruppene kommer nærmere hverandre i kompetanse.

Økt motivasjon og mulighet for nye oppgaver og ansvarsområder

De aller fleste fagskolekandidatene innen helse oppgir i vår spørreundersøkelse at fagskoleutdanningen i noen eller stor grad har bidratt til bedre trivsel i yrket (86 prosent), økt motivasjon til å fortsette i jobben (89 prosent) og har gjort det mulig å løse nye oppgaver på en trygg måte (94 prosent). Videre opplever to tredjedeler av fagskolekandidatene at de får nye arbeidsoppgaver og ansvarsområder på arbeidsplassen. Eksempler på nye oppgaver er mer ansvar i møte med pasientene, ansvar i koordineringsarbeid og veiledningsoppgaver.

Behov for å øke arbeidsgivers kjennskap til fagskoleutdanningen

Samtidig finner vi at arbeidsgivers kjennskap til fagskoleutdanningene i noen tilfeller er begrenset, noe som fører til at kompetansen til fagskolekandidatene ikke blir fullt ut utnyttet. Mulige tiltak for å øke kjennskapet til fagskoleutdanningen blant arbeidsgivere er økt synlighet på utdanningsmesser og sosiale medier og informasjonsskriv til arbeidsgivere om innholdet i utdanningen.

1. Informasjonsinnhenting gjennom flere kanaler

På vegne av Virke ideell og frivillighet, har Oslo Economics gjennomført en utredning om hvordan høyere yrkesfaglig utdanning kan bidra til å sikre kompetansen vi trenger innen helse- og omsorgssektoren. For å finne svar på dette spørsmålet, har vi gjennomført intervjuer og spørreundersøkelser blant fagskolestudenter og -ansatte. Vi har også gått gjennom relevant litteratur og statistikk.

1.1 Mandat og formål

Virke ideell og frivillighet har igangsatt prosjektet «Hvordan sikre at vi har den kompetansen vi trenger innen eldreomsorgen mot 2030». Som en del av dette prosjektet, har Oslo Economics gjennomført en utredning om hvordan høyere yrkesfaglig utdanning kan bidra til å sikre kompetansen vi trenger innen helse- og omsorgssektoren. For å finne svar på dette spørsmålet har vi gjennomført intervjuer og spørreundersøkelser blant fagskolestudenter og -ansatte.

Vi vil rette en takk til medlemmer av prosjektgruppen, som har vært behjelpelige i gjennomføringen og som har gitt innspill til rapportutkast:

- Gry Ulvedalen, Fagskolen Diakonova
- Thea Tuset, Organisasjon for Norske Fagskolestudenter (ONF)
- Heidi Munthe-Kaas, Folkeuniversitetet fagskole AS
- Kari Olstad, Fleksibel utdanning Norge (FuN)
- Benedicte Sørensen Strøm, Fagdirektør Diakonhjemmet Omsorg AS
- Mette Bøhn Meisingset, Sykehuset Østfold

1.2 Intervjuer

I løpet av mai og juni 2023 gjennomførte vi intervjuer med utvalgte fagskoler, avdelingsledere fra spesialist- og kommunehelsetjenesten og Organisasjon for norske fagskolestudenter (ONF). Temaer for intervjuene har inkludert

- helse som fagområde innen høyere yrkesfaglig utdanning
- kompetanse som fagskoleutdanningen gir
- yrker, oppgaver og ansvarsområder til dagens fagskolekandidater med helseutdanning
- oppgavedeling

Oppdragsgiver har vært behjelpelig med å gi oss kontaktinformasjon til relevante informanter. Til sammen har vi gjennomført seks intervjuer i prosjektperioden.

1.3 Spørreundersøkelse

I juni 2023 gjennomførte Oslo Economics to spørreundersøkelser, der den ene ble distribuert blant nåværende og tidligere fagskolestudenter innen helserelaterte fag, mens den andre ble distribuert blant ansatte/undervisere innen helserelaterte fag ved fagskolene. Overordnede tema for undersøkelsen var rekruttering og motivasjon for fagskoleutdanning, kompetansen som utdanningen gir, og om fagskoleutdanningen kan føre til endringer i arbeidslivet. Spørreskjemaene er gjengitt i Vedlegg A og Vedlegg B.

1.3.1 Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere fagskolestudenter

Spørreundersøkelsen til nåværende og tidligere fagskolestudenter ble distribuert gjennom Rådet for de offentlige fagskolene, Rådet for de private fagskolene og Organisasjon for Norske Fagskolestudenter. Totalt 141 respondenter svarte på undersøkelsen.

Kjennetegn ved utvalget

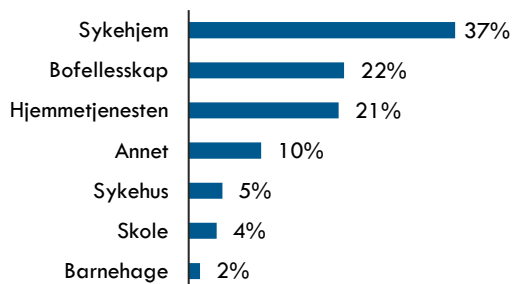
91 prosent (129 respondenter) var i målgruppen for undersøkelsen, mens 9 prosent (12 respondenter) var fagskolestudenter innen andre fag enn helse, eller ikke nåværende eller tidligere fagskolestudenter, og vi så dermed bort fra deres svar i analysen.

Av de 129 respondentene i målgruppen var 73 prosent (94 personer) nåværende fagskolestudenter innen helserelaterte fag, mens 27 prosent (35 personer) var tidligere fagskolestudenter innen helserelaterte fag.

Alle respondentene var i arbeid før de begynte på fagskoleutdanningen. 81 prosent av respondentene (104 personer) jobbet som helsefagarbeidere og 4 prosent (6 personer) som barne- og ungdomsarbeidere. De resterende 14 prosentene var spredt mellom andre yrker, blant annet administrative yrker, ambulanspersonell og rådgivere.

De fleste studentene jobbet i sykehjem (48 personer), bofellesskap (28 personer), eller hjemmetjenesten (27 personer) før de startet på fagskoleutdanningen (Figur 1-1)

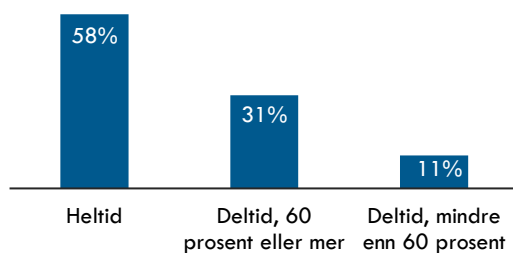
Figur 1-1: I hvilken type virksomhet jobbet du før fagskoleutdanningen? *Envalg

Kilde: Oslo Economics. Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere fagskolestudenter. Juni 2023. N =129

58 prosent av respondentene jobbet heltid før påbegynt fagskoleutdanning (75 personer), 31 prosent (40 personer) jobbet deltid over 60 prosent og 11 prosent (14 personer) jobbet deltid under 60 prosent.

Figur 1-2: Hvor mye jobbet du før du begynte på fagskoleutdanningen? *Envalg

Kilde: Oslo Economics. Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere fagskolestudenter. Juni 2023. N =129

1.3.2 Spørreundersøkelse til undervisere og ansatte innen helse relaterte fag

Spørreundersøkelsen til undervisere og ansatte på fagskolene innen helse relaterte fag ble distribuert gjennom rektorene på de ulike fagskolene. 24 respondenter gjennomførte undersøkelsen.

Kjennetegn ved utvalget

Av de 24 respondentene som svarte på undersøkelsen, hadde 54 prosent (13 personer) fagbakgrunn som sykepleiere eller spesialsykepleiere (Figur 1-3).

Figur 1-3: Hva er din fagbakgrunn? *Envalg

Kilde: Oslo Economics. Spørreundersøkelse til fagskoleansatte – og undervisere innen helse relaterte fag (N=24).

1.4 Litteratur og statistikk

De mest sentrale informasjonskildene våre har vært intervjuer med nøkkelpersoner og en spørreundersøkelse blant henholdsvis nåværende/tidligere fagskolestudenter og ansatte/undervisere på fagskolene, innen helse relaterte fag. Vi har i tillegg gått gjennom relevante dokumenter, artikler og statistikk.

2. Dagens og fremtidens kompetansebehov nødvendiggjør god oppgavedeling

For å dekke kompetansebehovene i dagens og fremtidens arbeidsmarked, må vi bruke ressursene effektivt og ha en god oppgavedeling mellom yrkene. Innen helse og omsorg er behovet for arbeidskraft særlig stort, og kompetansen til fagskolekandidatene er verdifull for å løse utfordringene.

2.1 Fagskoleutdanningens relevans

Fagskolemeldingen (Meld. St. 9 (2016–2017), s. 5) beskriver at: «Gjennom å være utviklet i nært samarbeid med samfunns- og arbeidsliv for å sikre behovet for oppdatert og spesialisert kompetanse, og samtidig være korte og praktiske, er fagskoleutdanningene meget godt egnet til å møte omstillingsbehov i et livslangt læringsperspektiv.» Disse setningene er stadig mer relevante, ettersom omstillingsbehovene i arbeidslivet tiltar.

Slik blant annet Kompetansebehovsutvalget peker på, avhenger arbeidslivets fremtidige kompetansebehov av flere trender, slik som demografisk utvikling, klimautfordringene og teknologitvillingen (NOU 2020: 2). Eldrebrøken, et begrep brukt av Kompetansebehovsutvalget om eldre som andel av yngre, vokser over tid. Særlig i distriktskommunene kan dette legge press på helsetjenestene (NOU 2020: 2; NOU 2020: 15; Oslo Economics, 2022).

Ifølge NAVs bedriftsundersøkelse fra våren 2023, er helse, pleie og omsorg yrkesgruppen med størst estimert mangel på arbeidskraft, og innad i denne gruppen er det aller størst mangel på sykepleiere og helsefagarbeidere (Myklathun, 2023). Ifølge undersøkelsen utgjorde mangelen på helsefagarbeidere/andre helseyrker¹ og sykepleiere 72 prosent av den samlede mangelen i yrkesgruppen helse, pleie og omsorg.

Da utvalgsleder Gunnar Bovim i januar 2023 la frem Helsepersonellkomisjonens utredning (NOU 2023: 4), pekte han på at det grønne skiftet «ikke kommer av seg selv» og at det «trengs mye flere folk» (regjeringen.no, 2023). Blant løsningene som utvalgslederen trekker frem fra utredningen, er oppgavedeling, organisering og kompetanse innen helse, pleie og omsorg. Selv om økningen i andelen eldre fremdeles vil kunne skape

¹ Her følger vi Kompetansebehovsutvalget (NOU 2018: 2, s. 103) som slår 'andre helseyrker' sammen med

bemanningsutfordringer innen helsesektoren, vil bedre oppgavedeling kunne gjøre utfordringene mindre. Bedre oppgavedeling kan dermed bidra til å frigjøre fremtidig arbeidskraft til det grønne skiftet, som ellers ville blitt trengt i enda større grad innen helse, pleie og omsorg.

Fagskolekandidatene kan bidra til å løse personellutfordringer i fremtidens arbeidsmarked og imøtekomme behovet for styrket faglighet i helse- og omsorgssektoren. Fagskoleutdanningen gir trygghet i arbeidshverdagen. Kandidatene får kompetanseheving og dette gir igjen utvidede ansvarsområder. Kompetansebehovsutvalget (2022, s. 7) skriver at det «er utvalgets vurdering at høyere yrkesfaglig utdanning spiller en lite synlig, men viktig rolle for å imøtekomme dagens og morgendagens kompetansebehov».

Fagskoleutdannede har gjerne bakgrunn som helsefagarbeidere og fortsetter ofte i yrket etter fullført fagskoleutdanning. Helsefagarbeidere utfører oppgaver med stor spredning i kompetansekravene. Noen oppgaver kan utføres av ufaglærte, som å vaske pasientrom og skifte sengetøy, mens kvaliteten på utførelsen av andre oppgaver i stor grad vil avhenge av kompetanse til yrkesutøveren, slik som å observere pasienters tilstand og oppførsel og rapportere eventuelle forandringer videre. Samtidig er det også stor spredning i oppgavene til sykepleiere, som krever bachelorutdanning. Spredningen i oppgaver blant både helsefagarbeidere og sykepleiere tyder på at det er rom for å gjøre oppgavefordelingen mellom ulike utdanningsgrupper mer effektiv.

Helsepersonellkomisjonen skriver at sykepleiere i mange år har overtatt arbeidsoppgaver fra helsefagarbeidere og assistenter i helse- og omsorgstjenestene, og at det ikke bør være slik: «Det vil være viktig å bruke kompetansen til grupper med lavere utdanningsnivå enn sykepleierne riktig, slik som helsefagarbeider og andre fagutdannede» (NOU 2023: 4, s. 276). Kommissjonen peker på at en «god rekruttering av helsefagarbeidere og bruk av kompetansen deres vil redusere den opplevde sykepleiemangelen betydelig» (NOU 2023: 4, s. 17).

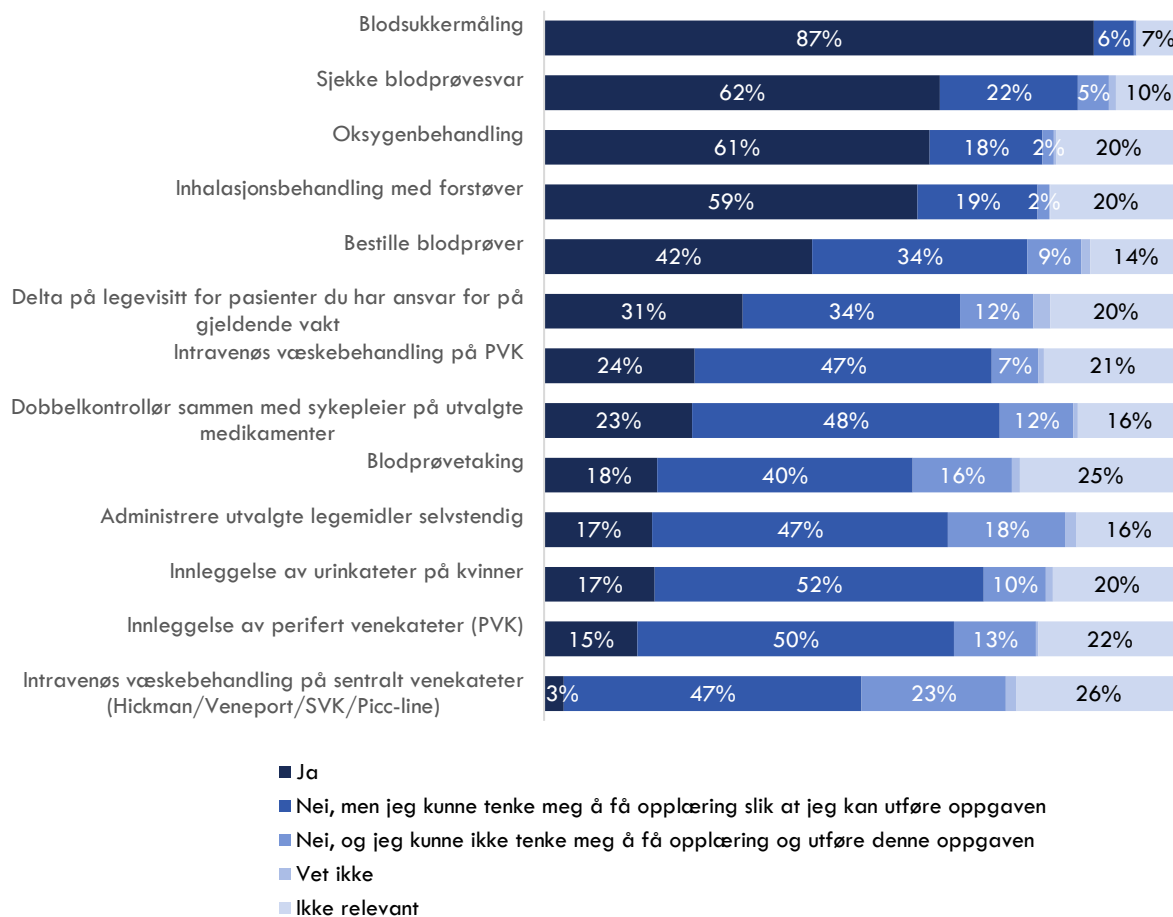
Helsepersonellkomisjonen peker videre på at høyere yrkesfaglig utdanning kan bli en egen karrierevei for fagarbeidere, og at en «styrking av utdanningen må

helsefagarbeidere, på bakgrunn av at stramhetsindikatoren for 'andre helseyrker' tyder på feilkategorisering.

sees i sammenheng med oppgavedeling og organisering av tjenestene med hensyn til helsearbeidernes plass og muligheter for faglig utvikling og trivsel» (NOU 2023: 4, s. 189).

Det er i dag stor variasjon i forutsetningene for og faktisk oppgavedeling mellom helsefagarbeidere og sykepleiere og andre faggrupper, som illustrert i en kartlegging vi tidligere har gjort for ansatte på sykehusene (Figur 2-1) (Oslo Economics, 2022).

Figur 2-1: Gjennomfører du følgende oppgaver? Spørreundersøkelse til helsefagarbeidere i sykehus

Kilde: (Oslo Economics, 2022). Antall respondenter: 551-555.

Fagskoleutdanning kan bidra til bedre tjenester og en bedre oppgavedeling, og vi nevner noen eksempler her på tilbudte helseutdanninger. Ett av eksemplene er studiet «Aktiv omsorg for eldre» ved Fagskolen Diakonova. Studiet gir 60 studiepoeng med en varighet på 2 år. På nettsidene til fagskolen står det at kandidaten etter endt utdanning vil ha oppdatert og spesialisert kompetanse, som kan bidra til å gi andre arbeids- og ansvarsoppgaver, en mer interessant arbeidshverdag og gjøre kandidaten til en attraktiv arbeidstaker innen eldreomsorgen. Eksempler på nye ansvarsområder er knyttet til organisering, planlegging, iverksetting og oppfølging av individuelt tilpassede tiltak og aktiviteter innen eldreomsorgen. Videre vil fagskolekandidaten kunne få mulighet til å delta i opplæring og veiledning av ansatte ved ulike helseinstitusjoner og utdanningen gir et grunnleggende kurs i legemiddelhåndtering (Fagskolen Diakonova).

Andre eksempler, fra Fagskolen i Viken, er studiet Demens og alderspsykiatri og studiet Helsetjenester til sårbare eldre ved, så vel som studiet Eldre og livsmestring ved Nordland fagskole. Fagskolen i Viken skriver blant annet på nettsidene sine at det kreves «yrkesutøvere med bred klinisk kompetanse for å møte behovene til eldre pasienter med flere og sammensatte helseutfordringer og for å skape mer helhetlige tjenester» (Fagskolen i Viken). Ellers tilbyr en rekke fagskoler, spredt mellom ulike fylker, utdanning innen psykisk helsearbeid og rusarbeid. Blant annet skriver Fagskolen Oslo at utdanningen «vil kunne gi deg flere meningsfulle arbeidsoppgaver, og du vil oppleve større mestring i ditt arbeid» (Fagskolen Oslo).

NIFU finner i sin undersøkelse blant fagskolekandidater som fullførte utdanningen i 2019 og 2020 at arbeidsrelevansen i utdanningen er stor.

Innen helse og velferd finner NIFU stabilt høy yrkesdeltakelse både før og under utdanningen. Videre finner NIFU at nesten alle fagskolekandidatene fortsetter i fagarbeiderstillinger etter fagskoleutdanningen, men at kandidatene er svært fornøyde med utdanningen, selv om de «(i liten grad får nye stillinger og oppgaver)» (Alne, Vika, & Høst, 2023, s. 10).

NOKUTs studiebarometer fra april/mai 2023 viser også at norske fagskolestudenter er fornøyde med kvaliteten på utdanningstilbudene. Over 4 av 5 studenter innen helse og velferd sier at de er tilfredse eller svært tilfredse med utdanningen de går på, ifølge NOKUTs barometer (Øygarden & Guajardo, 2023).

Å fremme fagskoleutdanning som en karrierevei for helsefagarbeidere med fagbrev fra videregående, kan trolig styrke rekrutteringen til helsefagarbeideryrket, slik også Helsepersonellkommissjonen peker på. Kommissjonen trekker frem at en høy gjennomsnittsalder blant helsefagarbeidere og relativt svak rekruttering bidrar til en beskjeden vekst i tilbudet av helsefagarbeidere i SSBs framskrivninger (NOU 2023: 4, s. 34). Videre peker kommissjonen på, med referanse til SSBs analyse (Hjemås, Zhiyang, Kornstad, & Stølen, 2019), at de norske helse- og omsorgstjenestene i økende grad har blitt avhengige av innvandring (NOU 2023: 4, s. 84). Kommissjonen peker også på utfordringen med høy turnover (NOU 2023: 4, s. 103). Bedre oppgavedeling og organisering av tjenestene vil kunne være en viktig del av løsningen på disse utfordringene.

3. Motiverte fagskolestudenter og engasjerte utdanningstilbydere

Fagskolestudentene er motiverte studenter, som ønsker seg mer trygghet og kompetanse i oppgavene de utfører på arbeidsplassen, og mulighet for nye faglige oppgaver eller ansvarsområder på arbeidsplassen. Fagskoleutdanningen drar nytte av at studentene ofte har betydelig med erfaring før de begynner på utdanningen.

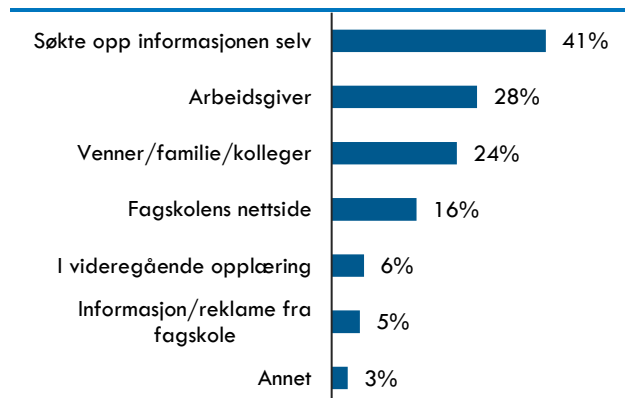
3.1 Bredt utdanningstilbud innen helse relaterte fag

Tilbudet av fagskoleutdanninger innen helse relaterte fag er bredt. Utdanningene skal bidra til å fylle behovet for ny kompetanse, og mange fagskoler tilbyr utdanninger innen psykisk helsearbeid og rusarbeid, demensomsorg og alderspsykiatri, palliativ omsorg, og barsel- og barnepleie. Videre har enkelte fagskoler tilbud innen blant annet migrasjonshelse, flerkulturelt helsearbeid, massasje terapi, dyreassistert helsearbeid og naturbaserte tiltak som helsefremmende alternativ. Flere av fagskoleutdanningene er organisert som deltidstudier over to år, og kombinerer en teoridel som består av klasseromsundervisning, gruppe- og prosjektarbeid, veiledning og refleksjon over praktiske erfaringer. Videre tilbys flere fagskoleutdanninger som nettbasert undervisning med samlinger.

3.2 Motiverte fagskolestudenter

Rekruttering til fagskoleutdanningen skjer gjennom ulike kanaler, både arbeidsgivere og personlige nettverk som venner, familier og kolleger (Figur 3-1). Samtidig oppgir rundt 4 av 10 nåværende og tidligere studenter i vår undersøkelse at de søkte opp informasjonen selv. Kun et fåtall av respondentene fikk høre om muligheten for fagskoleutdanning gjennom videregående opplæring. Undervisere og ansatte ved fagskolene trakk også i svarene deres til spørreundersøkelsen (ikke illustrert her) frem personlige nettverk, nettsider og arbeidsgivere som viktige rekrutteringskanaler for fagskolestudentene. Nøkkelpersoner vi intervjuet fortalte at de aller fleste studentene søker fordi de selv ønsker det, mens et fåtall kommer inn gjennom arbeidsgiver.

Figur 3-1: Hvordan fikk du vite om fagskoleutdanningen? *Flervalg

Kilde: Oslo Economics. Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere fagskolestudenter. Juni 2023. N = 129

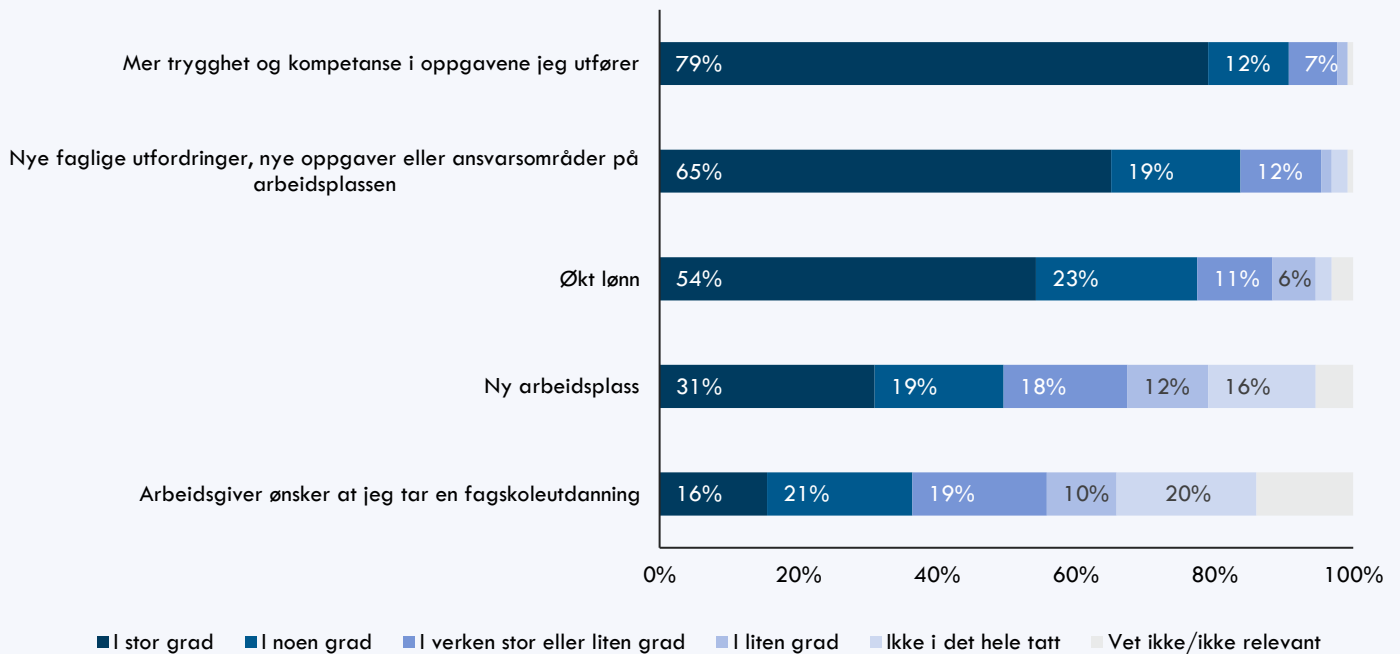
Nøkkelpersonene vi intervjuet la vekt på at fagskolestudentene er motiverte studenter. Det ble trukket frem at fagskolestudenter innen helse relaterte fag er særlig bevisste på at de ønsker kompetansepåfyll og muligheter for nye oppgaver. Studentgruppen er eldre enn andre fagskolestudenter, og har gjerne betydelig med arbeidserfaring innen de begynner på utdanningen. Dermed er de bevisste på hvilke behov fagskoleutdanningen kan oppfylle i deres daglige arbeid.

Mer trygghet og kompetanse i oppgaveutføringen og muligheter for nye faglige utfordringer ble trukket frem som de viktigste motivasjonsfaktorene for å begynne på en fagskoleutdanning. I spørreundersøkelsen blant nåværende og tidligere fagskolestudenter oppga 79 prosent (102 personer) at de i stor grad ønsket/ønsker å oppnå mer trygghet og kompetanse i oppgavene de utfører, mens 65 prosent (84 personer) oppga at de i stor grad ble motivert av nye faglige utfordringer, nye oppgaver eller ansvarsområder på arbeidsplassen (Figur 3-2).

I fritekstsvaret i spørreundersøkelsen var ønsket om økt kunnskap og kompetanse om pasientgrupper de har jobbet med et gjennomgående tema. Her nevnes spesielt demente og personer med psykisk utviklingshemming som pasientgrupper de ønsket mer kunnskap om. To personer oppga i fritekstsvaret at de ønsker å gi pasientene «den omsorgen de fortjener».

Fagskoleansattes og -underviseres opplevelser av studentenes motivasjonsfaktorer sammenfaller med hva studentene selv oppga. I spørreundersøkelsen

Figur 3-2: Hva ønsker/ønsket du å oppnå med fagskoleutdanningen? *Envalg

Kilde: Oslo Economics. Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere fagskolestudenter. Juni 2023. N = 129

oppga de ansatte de samme motivasjonsfaktorene som viktigst (ikke illustrert her): mer trygghet i oppgavene studentene utfører i jobbene sine og ønsket om nye oppgaver, økt kompetanse eller nye ansvarsområder på arbeidsplassen. Også i intervju med fagskolene ble mer trygghet i oppgaveutføringen gjennom mer dybdekompetanse trukket frem som en viktig motivasjonsfaktor.

I intervjuene med utvalgte nøkkelpersoner ble ønske om spesialisering innen bestemte fagfelt trukket frem som en avgjørende motivasjon for studentene:

«Alle arbeidsoppgaver i dagens arbeidsliv blir mer spesialiserte, det er få generalister der. Vi har hatt en voldsom vekst i helsefagarbeidere som vil spesialisere seg.»

Intervju med fagskoleansatt

Videre svarte 54 prosent av de nåværende og tidligere fagskolestudentene (70 personer) at de i stor grad motiveres av mulighet for økt lønn. 31 prosent (40 personer) svarte at de i stor grad motiveres av muligheter for ny arbeidsplass, mens 16 prosent (21 personer) svarte at de i stor grad motiveres av at arbeidsgiver ønsker at de tar en fagskoleutdanning (Figur 3-2).

3.3 Praksisnær og erfaringsbasert utdanning som gir fordypning og trygghet

Fagskoleutdanningen er en høyere yrkesfaglig utdanning og dermed på et høyere nivå i utdanningssystemet enn videregående opplæring. Fagskoleutdanningen skiller seg videre fra videregående opplæring, så vel som fra annen helserelatert høyere utdanning, på hovedsakelig to måter:

- Fagskoleutdanningen er mer praksisnær
- Fagskoleutdanningen er mer spesialisert og i større grad rettet mot spesifikke brukergrupper

Ettersom en høy andel av studentene har arbeidserfaring fra helse- og omsorgssektoren, brukes studentenes egne erfaringer aktivt i undervisningen. En informant fra en fagskole fortalte i intervju at dynamikken i et klasserom på en fagskole skiller seg fra klasserommet til en bachelorutdanning:

«Veldig mange som starter på en bachelorutdanning har ingen erfaring fra yrket de går inn i fra før. Alle som kommer inn hos oss har en relevans til faget sitt. Når du har et klasserom fullt av fagfolk, så

blir det gode refleksjoner og diskusjoner.»

Intervju med fagskoleansatt

Vi har ikke kartlagt eventuelle variasjoner i kvaliteten på praksis og veiledning blant studentene. Dersom kvaliteten varierer, vil det også kunne variere blant studentene i hvor stor grad utdanningen er praksisnær, spesialisert og rettet mot spesifikke brukergrupper.

Studentenes betydelige arbeidserfaring kan ha en rekke positive virkninger for faglig utvikling og motivasjon. En mulig bakside ved lang arbeidserfaring kan for enkelte tenkes å være et behov for «avlæring». Dette behovet kan antas å være mindre jo større omstillingsviljen og -evnen til den ansatte, og jo mer læring det er på arbeidsplassen.

Flere fagskoleansatte trakk i intervjuer frem at fagskoleutdanningen ikke tar sikte på å introdusere nytt fagstoff, og heller går i dybden på kompetanseområder studentene allerede kjenner til.

De ansatte fortalte at fagskoleutdanningene legger vekt på kunnskaps- og forskningsbasert praksis, som gjør studentene mer rustet til å begrunne valgene de må gjøre på arbeidsplassen. I spørreundersøkelsen oppga 74 prosent av de nåværende og tidligere

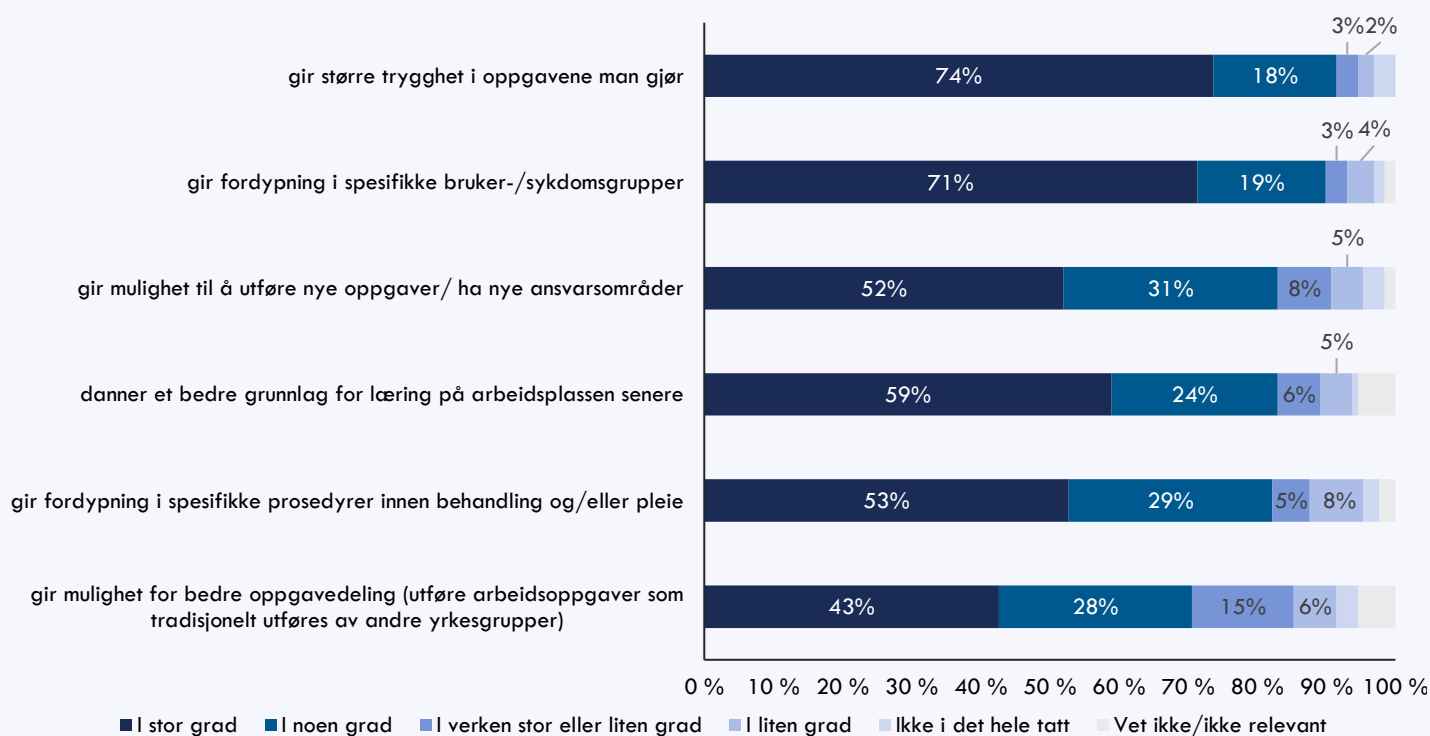
studentene (95 personer) at fagskoleutdanningen i stor grad gir større trygghet i oppgavene de gjør, sammenlignet med kompetansen de får fra fag- og yrkesopplæringen (Figur 3-3). Samtidig oppga enkelte studenter at fagskoleutdanningen kunne gått enda mer i dybden på enkelte tema, som for eksempel ruslidelser og medisinerer.

Videre oppga både fagskolestudenter og -ansatte at de opplever at fagskoleutdanningen i stor grad tilrettelegger for fordypning. 88 prosent av de ansatte (21 personer) og 71 prosent av de nåværende og tidligere studentene (92 personer) mente at fagskoleutdanningen i stor grad gir en fordypning i spesifikke bruker-/sykdomsgrupper, sammenlignet med fag- og yrkesopplæringen (Figur 3-3).

I intervjuene ble det trukket frem at den viktigste forskjellen fra videregående opplæring og bachelorutdanningen var den praktiske tilnærmingen og spisskompetansen som fagskoleutdanningen gir.

Dette understreket også de nåværende og tidligere studentene i fritekstsvarene. Studentene trakk spesielt frem spisskompetansen om spesifikke pasientgrupper, særlig kompetanse om demensomsorg og alderspsykiatri.

Figur 3-3: I hvilken grad tror du at kompetansen man får fra fagskoleutdanningen kan føre til følgende endringer i arbeidslivet, sammenlignet med kompetansen man får fra fag- og yrkesopplæringen (vgs.)? Fagskoleutdanningen ... *Envalv

Kilde: Oslo Economics. Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere fagskolestudenter. Juni 2023. N = 129

Ansatte på fagskolene trakk frem i intervju at fagskoleutdanningen kan gi bedre innsikt i brukernes rettigheter og lovverk, som bidrar til økt kompetanse på pasientsikkerhet. De ansatte hadde også inntrykk av at studentene satt igjen med økt kompetanse på hvordan man bedre kunne ivareta pasientene. Videre fortalte flere fagskoleansatte i intervju at utdanningene tar sikte på å bedre vurderings- og observasjonskompetanse, som gjør at det blir lettere å stå i egne vurderinger på arbeidsplassen senere.

3.4 Mulighet for nye oppgaver og ansvarsområder på arbeidsplassen

I spørreundersøkelsen rettet mot nåværende og tidligere fagskolestudenter oppga 52 prosent (67 personer) at de i stor grad tror at fagskoleutdanningen kan gi mulighet til å utføre nye oppgaver eller ha nye ansvarsområder på arbeidsplassen, mens 31 prosent (40 personer) oppga at de tror dette i noen grad (Figur 3-3). Videre oppga 59 prosent (76 personer) at de i stor grad tror at fagskoleutdanningen danner et bedre grunnlag for læring på arbeidsplassen senere, mens 53 prosent oppga (68 personer) at de i stor grad tror fagskoleutdanningen gir fordypning i spesifikke prosedyrer innen behandling og pleie.

I hvilken grad man trener på spesifikke prosedyrer innen behandling og/eller pleie kan variere mellom de ulike helserelaterte utdanningene. En ansatt ved en av fagskolene fortalte i intervju at de har et simuleringslokale der de øver på prosedyrer. En annen ansatt trakk i intervju frem kateterisering, sårstell og avkobling av væske fra perifert venekateter som eksempler på prosedyrer som det trenes på.

I tillegg fortalte de fagskoleansatte i intervju at gjennom fagskoleutdanningen så rustes studentene for å samarbeide mer effektivt med annet helsepersonell. En ansatt forklarte at helsefagarbeiderne som tar utdanning hos dem blir mer i stand til å forstå sykepleieres jobb. Når de ulike yrkesgruppene på en arbeidsplass kommer nærmere hverandres kompetanse, kan de kommunisere bedre med hverandre.

3.5 Samarbeid med arbeidsgivere

Samarbeid om utdanningene

I intervjuene kom det frem at samarbeidet om utdanningen mellom fagskoler og arbeidsgivere

mange steder er godt. Enkelte fagskoler har opprettet utdanninger i samarbeid med arbeidsgivere. Videre forklarte en representant fra arbeidsgiversiden at de bidrar inn med undervisning på en fagskole.

Enkelte ansatte oppga i intervju at de har opplevd at samarbeidet var godt under opprettelsen av utdanningen, men at arbeidsgiver i ettertid ikke sendte så mange studenter til utdanningen som fagskolen var forespeilet.

«I noen tilfeller opplever vi at arbeidsgiver ønsker å opprette utdanninger, og så sender de litt få studenter i ettertid.»

Intervju med fagskoleansatt

I spørreundersøkelsen gjennomført blant fagskoleansatte og -undervisere oppga flere respondenter at de ønsker en bedre dialog mellom arbeidsgivere og fagskolene om innholdet i utdanningene. På den måten kan utdanningene i større grad spisses mot arbeidsgivers behov.

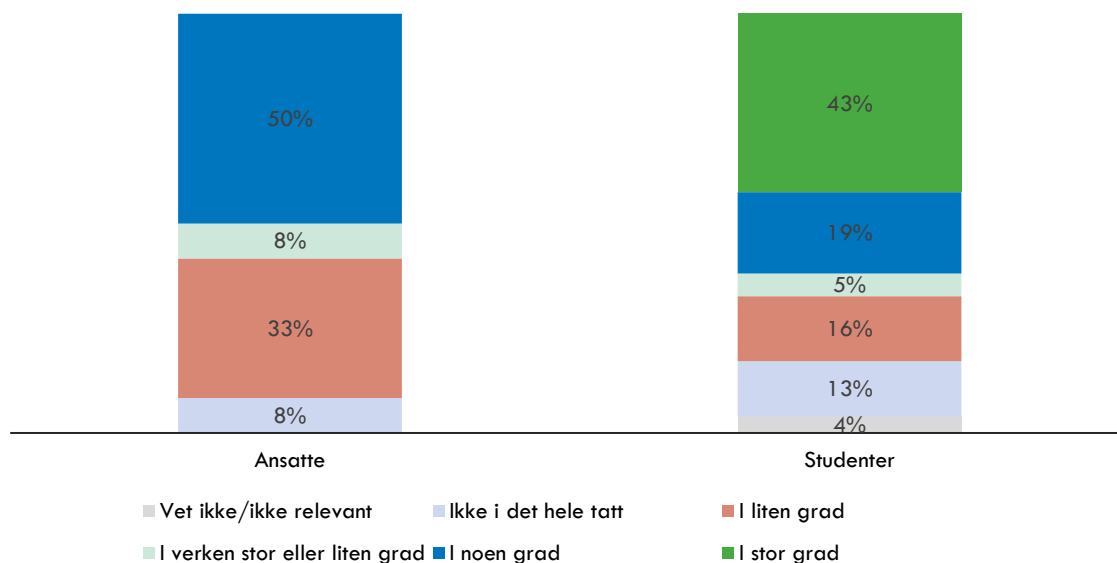
Ønsker for bedre tilrettelegging

Arbeidsgivere kan tilrettelegge for at deres ansatte tar fagskoleutdanning på flere måter. I intervjuene ble det eksempelvis nevnt

- permisjon med lønn
- praksis/utplassering fra arbeidsgiver
- gi tid til studier, reise og så videre
- velfungerende godkjenningssystem hos arbeidsgiver, slik at kandidatene kan bli sertifisert til å utføre nye oppgaver på arbeidsplassen relativt raskt

Det varierer i hvilken grad fagskolestudenter og undervisere opplever at arbeidsgivere tilrettelegger for at studentene skal kunne ta en utdanning. Ingen fagskoleansatte oppga i spørreundersøkelsen at de i stor grad opplever at arbeidsgiverne tilrettelegger for at studentene kan ta en fagskoleutdanning, men halvparten av respondentene opplever i noen grad at arbeidsgiver tilrettelegger (Figur 3-4). 43 prosent av nåværende og tidligere studenter opplever at arbeidsgiver i stor grad tilrettelegger for utdanningen.

Figur 3-4: I hvilken grad opplever du at nåværende arbeidsgivere til fagskolestudenter/arbeidsgiver legger til rette for at de/du tar en fagskoleutdanning? *Envalg

Kilde: Oslo Economics. Spørreundersøkelse til ansatte/undervisere (N=24) og nåværende og tidligere fagskolestudenter (N=129). Juni 2023

En ansatt ved en fagskole fortalte i intervju at graden av tilrettelegging også varierer mellom ulike kommuner. Informanten påpekte samtidig at en høy grad av tilrettelegging fra arbeidsgiver er en suksessfaktor.

«Vi oppfordrer studentene til å snakke med arbeidsgiver før de søker. Vi ser at tilrettelegging fra arbeidsgiver er en suksessfaktor.»

Intervju med fagskoleansatt

Fra arbeidsgiversiden ble det forklart i intervju at det også er viktig at fagskolene tilrettelegger utdanningen til arbeidslivet, for at arbeidsgiver skal ha mulighet til å tilby fagskoleutdanning til de ansatte. Det ble forklart at de økonomiske rammene setter begrensninger på mulighet til å leie inn vikarer eller lignende. Det var dermed et behov for tilrettelegging fra fagskolenes side med tanke på blant annet praksis og tidspunkt for undervisning.

4. Muligheter og barrierer for utnyttelse av kompetansen til fagskolekandidatene

Fagskolekandidatene opplever at fagskoleutdanningen bidrar til bedret trivsel i yrket, økt motivasjon til å fortsette i yrket og at utdanningen gjør det mulig å løse nye oppgaver på en trygg måte. Videre opplever flere at de får økt ansvar og mulighet til å utføre nye oppgaver på arbeidsplassen. Samtidig er varierende kjennskap til fagskoleutdanningen hos arbeidsgivere, manglende systemer for godkjenning og utfordringer knyttet til omorganisering og endret oppgavedeling på arbeidsplassen mulige barrierer for å få utnyttet kompetansen til fagskolekandidatene fullt ut.

4.1 Karriereveien for fagskolekandidater

Svarene fra spørreundersøkelsen vår tyder på at fagskolestudentene kommer fra en jobb de trives i: De fleste svarte at de ønsker å forbli i samme yrke og virksomhet etter endt fagskoleutdanning. 13 prosent oppga at de ønsker å bytte, 31 oppga at de ikke vet, mens 56 prosent ønsker å forbli i samme jobb.

Det var få respondenter som oppga hvorvidt de ønsker/ønsket å endre stillingsprosenten sin etter endt fagskoleutdanning, men blant de 25 fagskolestudentene som oppga ønske, oppga godt over halvparten (14 personer) at de ønsket å beholde samme stillingsprosent. Blant de resterende 11 personene som svarte om stillingsprosent, oppga syv at de ønsker å øke stillingsprosenten sin og fire svarte «vet ikke / ikke relevant».

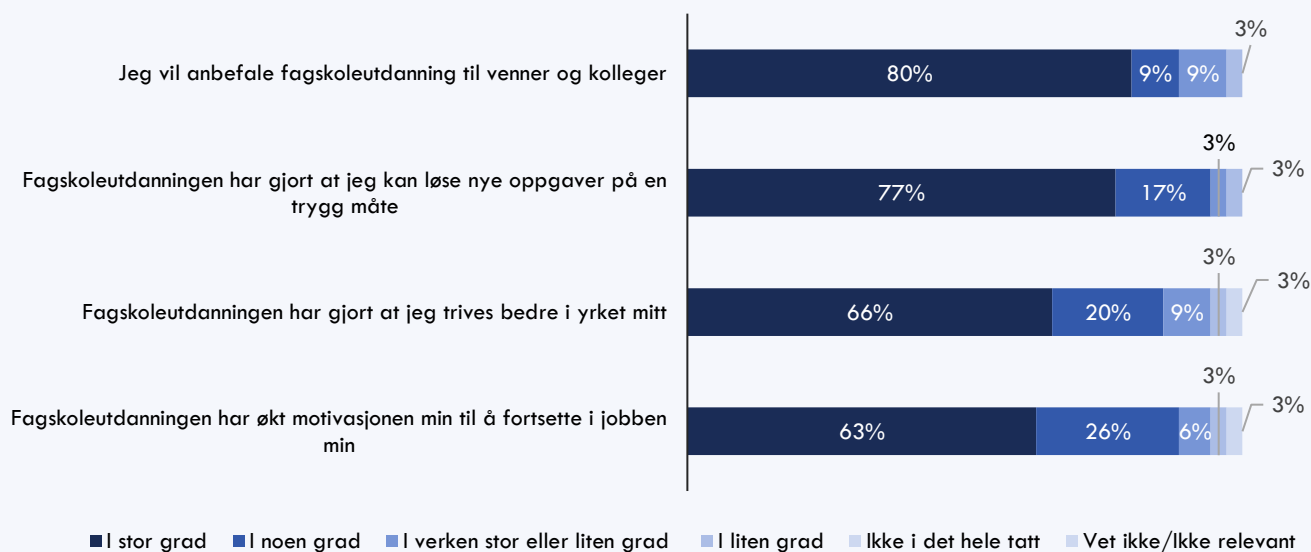
4.2 Økt motivasjon og trivsel

Informasjonsinnsamlingen vår tyder på at fagskoleutdanningen bidrar til økt motivasjon og trivsel.

Både arbeidsgivere og fagskoleansatte trakk i intervjuene våre frem at de opplever at fagskolekandidater er mer motiverte til å stå i yrket.

Blant tidligere fagskolestudenter (35 personer) oppga mange at fagskoleutdanningen i stor eller noen grad har bidratt til økt trivsel (86 prosent), økt trykghet i oppgavene (94 prosent) og økt motivasjon til å fortsette i yrket (89 prosent) (Figur 4-1). Videre oppga 89 prosent av fagskolekandidatene at de i stor eller noen grad vil anbefale fagskoleutdanning til venner og kolleger.

Figur 4-1: Ta stilling til følgende påstander *Envalg

Kilde: Oslo Economics. Spørreundersøkelse til tidligere fagskolestudenter. Juni 2023. N=35

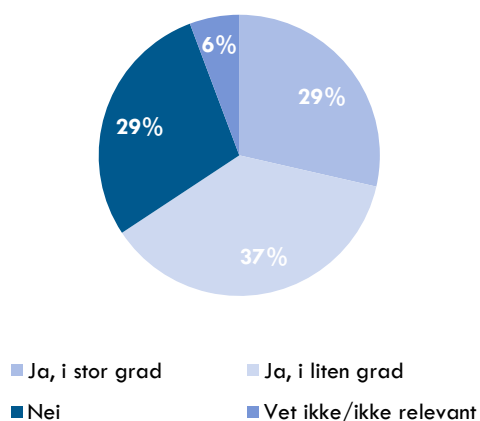
4.3 Nye oppgaver og ansvarsområder for fagskolekandidatene

Spørreundersøkelsen vår tyder på at fagskoleutdanningen både skaper forventninger om endrede arbeidsoppgaver og også for mange faktisk gir endrede oppgaver. Undersøkelsen tyder også på at fagskoleutdanning kan gi bedre oppgavedeling.

Omtrent halvparten av respondentene i spørreundersøkelsen til tidligere og nåværende fagskolestudenter oppga at de forventer/opplevde at arbeidsoppgavene endrer/endret seg etter endt utdanning.

Blant tidligere fagskolestudenter isolert sett (N=35), oppga 23 av respondentene (66 prosent) at de i stor eller noen grad opplevde at oppgavene endret seg etter endt fagskoleutdanning. 10 respondenter (29 prosent) oppga at oppgavene ikke endret seg (Figur 4-2).

Figur 4-2: Endret arbeidsoppgavene dine seg etter endt utdanning? *Envalg

Kilde: Oslo Economics. Spørreundersøkelse til tidligere fagskolestudenter juni 2023. N=35

Blant de 23 fagskolekandidatene som oppga at oppgavene hadde endret seg, oppga de eksempelvis at de har fått mer ansvar på arbeidsplassen, både i møte med pasientene, men også i koordineringsarbeid og overfor andre kollegaer. Videre kom noen med eksempler på at de har blitt tatt med på nye prosjekter og opplevde at de i større grad blir brukt som «ekspertressurser» på enkelte pasientgrupper. Flere av fagskolekandidatene oppga også at de brukes som veiledere på arbeidsplassene, der de

holder foredrag eller tildeles større ansvar for å følge opp studenter.

De fleste fagskoleansatte og -undervisere oppga i spørreundersøkelsen at kompetansen som kandidatene tilegner seg gjennom fagskoleutdanningen kan bidra til bedre oppgavedeling på arbeidsplassen. Nær 9 av 10 oppga at de synes dette stemmer i stor grad (46 prosent) eller i noen grad (42 prosent). I både spørreundersøkelse og intervju pekte samtidig flere aktørgrupper på barrierer for nye oppgaver og ansvarsområder for fagskolekandidater. De er beskrevet i det neste delkapitlet.

4.4 Mulige barrierer

Vi finner at det er stor variasjon i hvilken grad kompetansen til fagskolekandidatene utnyttes. I kartleggingen identifiserte vi følgende barrierer for å få utnyttet kompetansen til kandidatene:

- manglende grad av kjennskap til fagskoleutdanningen hos arbeidsgivere
- manglende systemer for godkjenning
- utfordringer knyttet til omorganisering og endret oppgavedeling på arbeidsplassen

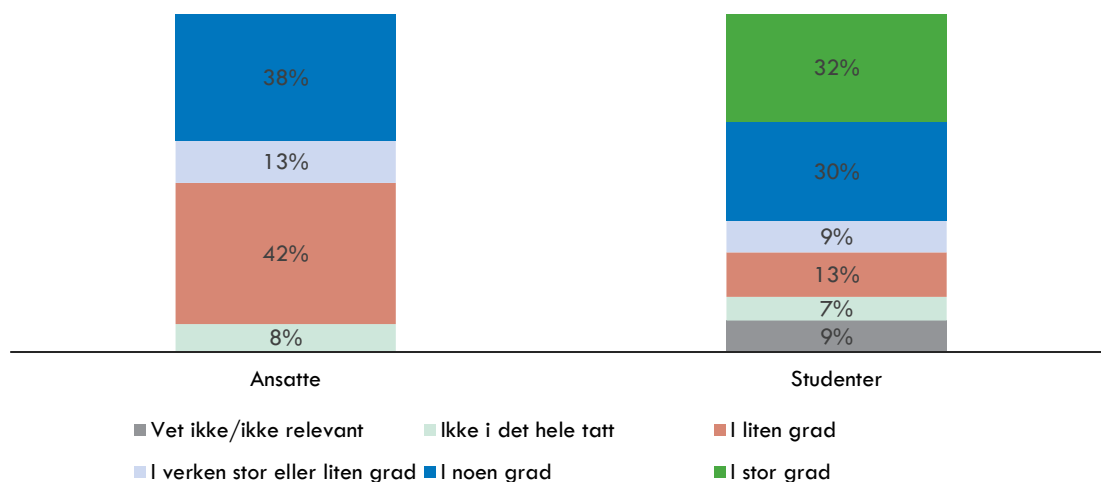
Barriere 1: Varierende grad av kjennskap til fagskoleutdanningen blant arbeidsgivere

Den første barrieren til at fagskolekandidatenes kompetanse ikke utnyttes fullt ut er at det, ifølge både studenter og ansatte ved fagskolene, er stor variasjon i arbeidsgiveres kunnskap om fagskoleutdanningene og kompetansen utdanningene gir.

Blant de 29 prosent (37 personer) som ikke opplevde / ikke forventer at arbeidsoppgavene endrer/endret seg etter endt fagskoleutdanning (Figur 4-2), oppgir flesteparten (60 prosent) at de tror hovedårsaken til dette er at arbeidsgiver ikke har kjennskap til kompetansen som fagskoleutdanningen gir.

Fagskoleansatte og -undervisere synes å ha en annen opplevelse enn studentene av hvilken kjennskap studentenes nåværende arbeidsgivere har til fagskoleutdanningen (Figur 4-3). Mens halvparten av undervisere/ansatte svarer at de opplever at arbeidsgiverne har liten/ingen kjennskap til hva fagskoleutdanningen gir av tilleggskompetanse, svarer bare 2 av 10 studenter dette. Det er uklart hva dette kan skyldes. Det kan eksempelvis henge sammen med ulik tolkning mellom respondentgruppene i hva som legges i «kjennskap til» opp mot hvilke forventninger de to respondentgruppene har til arbeidsgivernes detaljkunnskap om utdanningen.

Figur 4-3: I hvilken grad opplever du at nåværende arbeidsgivere til fagskolestudenter har kjennskap til hva fagskoleutdanningen gir av tilleggskompetanse? *Envalg

Kilde: Oslo Economics. Spørreundersøkelse til ansatte/undervisere (N=24) og nåværende og tidligere fagskolestudenter (N=129). Juni 2023

En informant fra en fagskole fortalte at det er stor forskjell mellom store arbeidsgivere (for eksempel sykehus) og mindre arbeidsgivere i hvilken kjennskap arbeidsgiver har. «Når vi reiser ut i distriktet og forteller om alt helsefagarbeiderne våre kan gjøre av oppgaver, blir de overrasket», forklarte informanten. I intervjuene ble det videre trukket frem at flere studenter melder fra om at de opplever at arbeidsgivere har for lite kunnskap om fagskoleutdanningen.

For å få utnyttet kompetansen til fagskolekandidatene i større grad, bør man derfor arbeide med å øke kjennskapen til fagskoleutdanningen blant arbeidsgivere. Mulige tiltak trukket frem i intervju med fagskoleansatte er økt synlighet på utdanningsmesser og sosiale medier, og informasjonsskriv til arbeidsgivere om hva kandidatene har vært gjennom i utdanningen.

Barriere 2: Manglende systemer for godkjenning

Den andre barrieren til at fagskolekandidatens kompetanse ikke utnyttes fullt ut er manglende systemer for godkjenning. Godkjenning for å kunne utføre nye arbeidsoppgaver foregår på arbeidsplassen, og det varierer hvor formalisert disse systemene er.

I intervjuene ble det trukket frem at studentene opplever at det kan være vanskelig å få utvidet ansvarsområdene etter endt fagskoleutdanning. Dette kan virke noe overraskende i lys av spørreundersøkelsen, som viste at mange forventet endrede oppgaver og/eller hadde fått endrede oppgaver. En mulig tolkning av de to informasjonskildene opp mot hverandre er at ansvarsområdene ville vært enda mer endret, dersom

det ikke var for de ulike barrierene. Ifølge intervjuene våre får fagskolekandidater gjøre mye på enkelte arbeidsplasser, men lite på andre steder.

På en annen side, kan bemanningsutfordring være en døråpner for endrede arbeidsoppgaver: I intervjuene ble det forklart at mangel på sykepleiere, for eksempel i ferieavviklingen, kan føre til at andre personellgrupper raskere får prøve seg på nye oppgaver.

Arbeid med å forbedre systemene for godkjenning på arbeidsplassen kan dermed bidra til at fagskolekandidatene i større grad får utnyttet kompetansen til fagskolekandidatene, ved at bedret oppgavedeling kan skje raskere på arbeidsplassen.

NOKUT gjennomførte nylig en evaluering av Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring, på oppdrag for Kunnskapsdepartementet. I hovedrapporten fra 2023, peker NOKUT på at et av de større diskusjonstemaene knyttet til nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk gjelder innplasseringen av fagskoleutdanninger i rammeverket. NOKUT skriver videre at spørsmålet har vært oppe i lang tid, og er et område med stort politisk engasjement (Furholt & Amundsen, 2023).

NOKUT forklarer at en av tilnærmingene til diskusjonen om fagskoleutdanningenes innplassering knytter seg til utsiktene til hva fagskolesektoren skal være i fremtiden. NOKUT viser til at argumenter for å tilby fagskoleutdanninger på høyere nivå (nivå 6 og oppover) enn i dag (nivå 5), er at dette kan bidra til faglig og pedagogisk utvikling og utforske mulighetene for yrkesfaglige utdanninger med et høyere kompleksitetsnivå. NOKUT skriver at Universitets- og høyskolerådet (UHR) skiller seg fra

andre aktører ved at UHR er uttalt negative til å åpne høyere yrkesfaglig utdanning på et høyere nivå, der et av UHRs argumenter er at det kan utfordre utdanningskvaliteten, ved at man får utdanninger på samme nivå, men med ulike krav til kvalitetssikring og kunnskapsbase (Furholt & Amundsen, 2023, s. 75).

I våre intervjuer med fagskolene, argumenteres det for at fagskoleutdanninger på nivå 6 ville gi større handlingsrom i oppgavedelingen og muligheter for å raskere/enklere kunne ta videreutdanninger på universitets-/høgskolenivå for fagskolekandidater som ønsker det.

Barriere 3: Utfordringer knyttet til omorganisering og endret oppgavedeling

Den tredje barrieren til at fagskolekandidatens kompetanse ikke utnyttes fullt ut knytter seg til utfordringer med omorganisering og endret oppgave- og ansvarsdeling på arbeidsplassen. I intervjuene ble det eksempelvis forklart at noen studenter gir tilbakemelding på at de opplever at arbeidsgiver ser at fagskolekandidatene er mer kompetente, men at de likevel opplever at de havner tilbake i gamle roller/oppgaver, fordi det er utfordringer knyttet til å omorganisere ansvarsdelingen. Videre forklarte en informant at en helsefagarbeider kan oppleve å møte gamle normer på arbeidsplassen, som definerer hvilke oppgaver de ulike yrkesgruppene skal utføre. Dette gjør det utfordrende å få utnyttet kompetansen som fagskolekandidatene sitter på.

Virksomhetene bør arbeide systematisk med organisering og oppgavedeling, for at man i større grad får tatt i bruk kompetansen til fagskolekandidatene. Dette er i tråd med det Helsepersonellkommissjonen peker på som mulige løsninger på bemanningsutfordringene i helse- og omsorgstjenesten (NOU 2023: 4).

4.5 Oppsummerende konklusjoner

Bemanningsutfordringene i helse- og omsorgssektoren er allerede betydelige, og er forventet å øke i årene som kommer. Som tidligere beskrevet, er helsefagarbeidere og sykepleiere enkeltyrkene med størst mangel, ifølge NAVs bedriftsundersøkelse (Myklathun, 2023). Helsepersonellkommissjonen peker på oppgavedeling, organisering og kompetanse som mulige løsninger på bemanningsutfordringene (NOU 2023: 4).

Vår kartlegging viser at fagskoleutdanningene innen helserelevante fag bidrar til økt motivasjon til å stå i yrket og bedret oppgavedeling gjennom økt kompetanse og trygghet i arbeidshverdagen.

Gjennom kunnskaps- og forskningsbasert praksis kan fagskoleutdanningene innen helse bidra til økt

vurderings- og observasjonskompetanse. Dette kan bidra til at det blir lettere å stå i egne vurderinger på arbeidsplassen senere, og kan dermed bidra til oppgavedeling og økt pasientsikkerhet. Videre ble det trukket frem av ansatte ved fagskolene at når de ulike yrkesgruppene kommer nærmere hverandre i kompetanse, kan de bidra til bedre kommunikasjon på arbeidsplassen.

I kartleggingen finner vi blant annet at over 8 av 10 fagskolestudenter innen helse opplever at fagskoleutdanningen i stor eller noen grad kan gi mulighet til å utføre nye oppgaver eller få nye ansvarsområder på arbeidsplassen. Eksempler på nye oppgaver i arbeidslivet som fagskolekandidatene trekker frem er mer ansvar i møte med pasientene, ansvar i koordineringsarbeid og veiledningsoppgaver.

Både arbeidsgivere, fagskoleansatte og -studenter opplever at fagskoleutdanningen fører til økt motivasjon til å stå i yrket. I kartleggingen finner vi at de fleste fagskolekandidatene opplever at utdanningen har bidratt til bedre trivsel i yrke, økt motivasjon til å fortsette i jobben og muligheter til å løse nye oppgaver på en trygg måte.

Samtidig finner vi at det er stor variasjon mellom arbeidsplasser i hvilken grad kompetansen til fagskolekandidatene utnyttes. Denne kartleggingen viser at følgende tiltak kan bidra til å utnytte kompetansen i større grad:

- Øke kjennskapen til fagskoleutdanningen hos arbeidsgivere
- Forbedre systemene for godkjenning på arbeidsplassen, slik at fagskolekandidater raskt kan få utnyttet kompetansen sin og utføre nye oppgaver
- Se etter muligheter for omorganisering og endret oppgavedeling på arbeidsplassen

For å øke kjennskapen blant arbeidsgivere til fagskoleutdanningen, kunne det vært nyttig å gjøre en kartlegging blant arbeidsgivere om hva eventuelt mangelfull kjennskap skyldes. Dette vil bidra til å avdekke om kjennskapen kan økes gjennom tiltak blant fagskolene, eksempelvis gjennom enda tydeligere beskrivelser av kunnskapsmål og ferdighetsmål, eller om det er andre aktører som kan/bør bidra til økt kjennskap blant arbeidsgivere. Ved å øke arbeidsgiveres kjennskap til fagskoleutdanningen, vil trolig fagskolekandidatene også kunne få flere nye oppgaver.

I denne kartleggingen har vi i hovedsak basert oss på to spørreundersøkelser, gjennomført blant tidligere og nåværende fagskolestudenter og fagskoleansatte, i tillegg til intervjuer med relevante aktører. Det var totalt 129 nåværende og tidligere studenter og 24

fagskoleansatte som svarte på undersøkelsen. I spørreundersøkelser med få respondenter, bør svarfordelinger tolkes med noe forsiktighet, særlig dersom man deler utvalget i mindre grupper. Vi håper at spørsmål/tema fra vår avgrensede undersøkelse kan være nyttige å gjenta i større undersøkelser, slik som NOKUTs studiebarometer blant fagskolekandidater.

Referanser

- Alne, R., Vika, K. S., & Høst, H. (2023). *Høy arbeidsmarkedsrelevans i fagskoleutdanningene: Kandidatundersøkelse for fagskoleutdannede i 2019 og 2020*. NIFU.
- Cappelen, Å., Dapi, B., Gjefsen, H. M., & Stølen, N. M. (2020). *Framskrivninger av arbeidsstyrken og sysselsettingen etter utdanning mot 2040*. SSB.
- Didriksen, A. A., Espeland, C. E., Klokkeide, K. B., & Røst, T. H. (2023). *Tilstandsrapport for høgare yrkesfagleg utdanning 2023*. Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir).
- Didriksen, A. A., Espeland, C. E., Klokkeide, K. B., Røst, T. H., & Vårdal, O. H. (2022). *Tilstandsrapport for høgare yrkesfagleg utdanning 2022*. Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir).
- Fagskolen Diakonova. (u.d.). *Studie - Aktiv omsorg for eldre*. Hentet fra <https://www.fagskolendiakonova.no/studier/aktiv-omsorg-for-eldre>
- Fagskolen i Viken. (u.d.). *Helsetjenester til sårbare eldre*. Hentet fra <https://fagskolen-viken.no/studier/helsefag/helsetjenester-til-sarbare-eldre>
- Fagskolen Oslo. (u.d.). *Psykisk helsearbeid og rusarbeid*. Hentet fra <https://fagskolen-oslo.no/studier/helsefag/psykisk-helsearbeid-og-rusarbeid>
- Furholt, J., & Amundsen, G. Y. (2023). *Kvalifikasjoner på ramme alvor: Evaluering av Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring*. NOKUT.
- Hauge, M. S., Bakken, P., & Guajardo, G. (2023). *Studiebarometeret 2022 - Hovedtendenser: Studiebarometeret 2022*. NOKUT.
- Hjemås, G., Zhiyang, J., Kornstad, T., & Stølen, N. M. (2019). *Arbeidsmarkedet for helsepersonell fram mot 2035*.
- HK-dir. (2023). *Søkertall til høyere yrkesfaglig utdanning ved fagskoler: April 2023*.
- Kompetansebehovsutvalget. (2022). *Fremtidige kompetansebehov: Høyere yrkesfaglig utdanning for et arbeidsliv i endring*.
- KS. (2021). *Stort behov for nye medarbeidere fremover*. Hentet fra <https://www.ks.no/fagomrader/statistikk-og-analyse/sysselsettingsstatistikk/stort-behov-for-nye-medarbeidere-fremover/>
- KS. (2023). *Kommunesektorens arbeidsgivermonitor 2023*.
- Kunnskapsdepartementet. (2016). *Utdanning og arbeidsmarkedet - Del II: Kilder til kunnskap*.
- Meld. St. 9 (2016–2017). (2017). *Fagfolk for fremtiden - Fagskoleutdanning*. Kunnskapsdepartementet.
- Myklathun, K. H. (2022). *NAV's Bedriftsundersøkelse 2022 - Stor mangel på arbeidskraft*. NAV.
- Myklathun, K. H. (2023). *NAV's bedriftsundersøkelse 2023: Redusert mangel på arbeidskraft*. NAV.
- NOKUT. (2023). *Studiebarometeret for fagskolestudenter 2022: Dokumentasjonsrapport*.
- NOU 2018: 2. (2018). *Fremtidige kompetansebehov 1: Kunnskapsgrunnlaget*. Avgitt til Kunnskapsdepartementet.
- NOU 2020: 15. (2020). *Det handler om Norge: Bærekraft i hele landet - Utredning om konsekvenser av demografiutfordringer i distriktene*. Avgitt til Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
- NOU 2020: 2. (2020). *Fremtidige kompetansebehov III - Læring og kompetanse i alle ledd*. Avgitt til Kunnskapsdepartementet.
- NOU 2023: 4. (2023). *Tid for handling - Personellet i en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste*. Avgitt til Helse- og omsorgsdepartementet.
- Oslo Economics. (2022). *Arbeidsrelevans i sykepleierutdanningene: Er utdanningene utformet for å møte kommunehelsetjenestens fremtidige behov?*
- Oslo Economics. (2022). *Kartlegging av erfaring med oppgavedeling mellom helsefagarbeidere og andre personellgrupper i sykehus*.
- regjeringen.no. (2023). *Helsepersonellkommissjonen legg fram si utgreiing torsdag 2. februar*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/helse-personellkommissjonen-overleverer-nou/id2949137/>
- Skålholt, A., Madsen, A. Å., & Skjelbred, S.-E. (2020). *Fagskoleutdannedes karriereveier: Funn fra en*

*undersøkelse av personer uteksaminert med
fagskoleutdanning i 2017 og 2018. NIFU.*

Steen, J. I., Røtnes, R., & Jordell, H. (2022). *Alternativer
for framtidens høyere yrkesfaglig utdanning.
Samfunnsøkonomisk analyse.*

Zhiyang, J., Kornstad, T., Stølen, N. M., & Hjemås, G.
(2023). *Arbeidsmarkedet for helsepersonell
fram mot 2040. SSB.*

Øygarden, K. F., & Guajardo, G. (2023).
*Studiebarometeret for fagskolestudenter
2023: hovedtendenser. NOKUT.*

Øygarden, K. F., & Stensby, B. R. (2022).
*Studiebarometeret for fagskolestudenter
2022: hovedtendenser. NOKUT.*

Vedlegg A Spørreskjema til nåværende og tidligere fagskolestudenter

1. Av følgende, hva er din situasjon i dag? *Envalg

- Jeg er fagskolestudent innen helse relaterte fag
- Jeg har vært fagskolestudent innen helse relaterte fag
- Jeg er / har vært fagskolestudent, men ikke innen helse relaterte fag. Spesifiser fag: _____
- Jeg er ikke / har ikke vært fagskolestudent

Filter: Bare de som krysser av på de to første påstandene, går videre i undersøkelsen.

2. Hvordan fikk du vite om fagskoleutdanningen? *Flervalg

- Jeg fikk informasjon om fagskoleutdanningen som elev/lærling i videregående opplæring
- Jeg søkte opp informasjonen om fagskoleutdanningen selv
- Jeg fant informasjon på fagskolens nettside
- Jeg fikk vite om fagskoleutdanningen av venner/familie/kolleger
- Arbeidsgiver fortalte meg om fagskoleutdanningen
- Jeg fikk tilsendt informasjon/reklame fra en/flere fagskoler
- Annet _____ Spesifiser
- Vet ikke

3. Hva ønsker/ønsket du å oppnå med fagskoleutdanningen? (sett ett kryss per linje) *Envalg

	I stor grad	I noen grad	I verken stor eller liten grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/ikke relevant
Nye faglige utfordringer, nye oppgaver eller ansvarsområder på arbeidsplassen						
Ny arbeidsplass						
Mer trygghet og kompetanse i oppgavene jeg utfører						
Økt lønn						
Arbeidsgiver ønsker at jeg tar en fagskoleutdanning						

4. Er det andre ting du ønsket/ønsker å oppnå med fagskoleutdanningen? *Fritekst

5. I hvilken grad tror du at kompetansen man får fra fagskoleutdanningen kan føre til følgende endringer i arbeidslivet, sammenlignet med kompetansen man får fra fag- og yrkesopplæringen (vgs.)? (sett ett kryss per linje) *Envalg

	I stor grad	I noen grad	I verken stor eller liten grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/ikke relevant
Fagskoleutdanningen gir mulighet til å utføre nye oppgaver/ ha nye ansvarsområder						
Fagskoleutdanningen gir større trygghet i oppgavene man gjør						
Fagskoleutdanningen gir fordypning i spesifikke bruker-/sykdomsgrupper						
Fagskoleutdanningen gir fordypning i spesifikke prosedyrer innen behandling og/eller pleie						
Fagskoleutdanningen danner et bedre grunnlag for læring på arbeidsplassen senere						
Fagskoleutdanningen gir mulighet for bedre oppgavedeling (utføre arbeidsoppgaver som tradisjonelt utføres av andre yrkesgrupper)						

6. Er det andre ting ved fagskoleutdanningen som du opplever at skiller seg fra fag- og yrkesopplæringen? *Fritekst

7. Hvilket yrke hadde du før du begynte på fagskoleutdanningen? *Envalg Hvis du har/hadde flere yrker, oppgi yrket med høyest stillingsprosent. Hvis du var i jobb før utdanningen, men hadde vært det tidligere, svar etter ditt siste arbeidsforhold.

- Helsefagarbeider
 Servicemedarbeider
 Ambulansepersonell
 Barne- og ungdomsarbeider
 Rådgiver innen helse- og sosialfag
 Administrativt yrke
 Annet _____ Spesifiser
 Har ikke vært i arbeid

8. I hvilken type virksomhet jobbet du i før fagskoleutdanningen? *Envalg Hvis du jobbet i flere virksomheter, oppgi virksomheten der du hadde høyest stillingsprosent. Hvis du ikke har vært i jobb før fagskoleutdanningen, men har vært det tidligere, svar etter ditt siste arbeidsforhold.

- Sykehus
- Sykehjem
- Hjemmetjenesten
- Bofellesskap
- Skole
- Barnehage
- Annet _____ Spesifiser
- Har ikke vært i arbeid

9. Hvor mye jobbet du før du begynte på fagskoleutdanningen? *Envalg

- Heltid
- Deltid, 60 prosent eller mer
- Deltid, mindre enn 60 prosent
- Har ikke vært i jobb før fagskoleutdanningen

10. Ønsker/ønsket du å bytte yrke eller virksomhet etter endt fagskoleutdanning?

- Ja...Spesifiser
- Nei
- Vet ikke

11. Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander? (Sett ett kryss per linje) *Envalg

	I stor grad	I noen grad	I verken stor eller liten grad	Ikke liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/ Ikke relevant
Arbeidsgiver har lagt til rette for at jeg kan ta en fagskoleutdanning						
Arbeidsgiver har kjennskap til hva fagskoleutdanningen gir av tilleggskompetanse						

12. Endret arbeidsoppgavene dine seg/forventer du at arbeidsoppgavene dine endrer seg etter endt utdanning? *Envalg

- Ja, i stor grad
- Ja, i liten grad
- Nei
- Vet ikke/ ikke relevant

Filter: Hvis du svarte «ja, i stor grad» eller «ja, i liten grad» på spørsmål 12, gå til spørsmål 13. Hvis du svarte nei på spørsmål 12, gå til spørsmål 14. Hvis du svarte «vet ikke» på spørsmål 12, gå til spørsmål 15.

13. På hvilken måte endret oppgavene seg? *Fritekst

14. Hvorfor tror du ikke oppgavene vil endre seg? *Flervalg

- Tror ikke arbeidsgiver vil kjenne til hvilken kompetanse fagskoleutdanningen gir
- Jeg kommer ikke til å ønske nye oppgaver
- Annet _____ Spesifiser
- Vet ikke/ ikke relevant

15. Ønsker/ønsket du endret stillingsprosent etter endt fagskoleutdanning?

- Ja, jeg ønsker å øke stillingsprosenten min
- Ja, jeg ønsker å redusere stillingsprosenten min
- Nei, jeg ønsker å beholde samme stillingsprosent
- Vet ikke/ Ikke relevant

16. Ta stilling til følgende påstander (sett ett kryss per linje) *Envalg

	I stor grad	I noen grad	I verken stor eller liten grad	Ikke liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/ Ikke relevant
Jeg vil anbefale fagskoleutdanning til venner og kolleger						
Fagskoleutdanningen har økt motivasjonen min til å fortsette i jobben min						
Fagskoleutdanningen har gjort at jeg trives bedre i yrket mitt						
Fagskoleutdanningen har gjort at jeg kan løse nye oppgaver på en trygg måte						

Vedlegg B Spørreundersøkelse til undervisere og ansatte

1. Av følgende, hva er din situasjon i dag? *Envalg

- Jeg er underviser/ansatt (eller har nylig vært det) på en fagskole innen helse relaterte fag
 Jeg er underviser/ansatt (eller har nylig vært det) på en fagskole, men ikke innen helse relaterte fag.

Spesifiser fag: _____

- Jeg er ikke / har ikke tidligere vært ansatt på fagskole innen helse relaterte fag

Filter: Bare de som krysser av på første påstand, går videre i undersøkelsen.

2. Hva er din fagbakgrunn? *Fritekst

3. Hvordan tror du de fleste fagskolestudenter får høre om utdanningen? *Flervalg

- Informasjon om fagskoleutdanningen som elev/lærling i videregående opplæring
 Har søkt opp informasjonen om fagskoleutdanningen selv
 Finner informasjon på nettsiden til fagskolen
 Har fått vite om fagskoleutdanningen av venner/familie/kolleger
 Arbeidsgiver har fortalt om fagskoleutdanningen
 Har fått tilsendt informasjon/reklame fra en/flere fagskoler
 Annet _____ Spesifiser
 Vet ikke

4. I hvilken grad tror du følgende faktorer motiverer fagskolestudentene til å begynne på en fagskoleutdanning? (sett ett kryss per linje) *Envalg

	I stor grad	I noen grad	I verken stor eller liten grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/ikke relevant
Studentene ønsker nye oppgaver, økt kompetanse eller nye ansvarsområder på arbeidsplassen						
Studentene ønsker ny arbeidsplass						
Studentene ønsker mer trygghet i oppgavene de utfører						
Studentene ønsker økt lønn						
Arbeidsgiver ønsker at de tar en fagskoleutdanning						

5. I hvilken grad tror du at kompetansen man får fra fagskoleutdanningen kan føre til følgende endringer i arbeidslivet, sammenlignet med kompetansen man får fra fag- og yrkesopplæringen (vgs.)? (sett ett kryss per linje) *Envalg

	I stor grad	I noen grad	I verken stor eller liten grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/ikke relevant
Fagskoleutdanningen gir mulighet til å utføre nye oppgaver/ ha nye ansvarsområder						
Fagskoleutdanningen gir større trygghet i oppgavene man gjør						
Fagskoleutdanningen gir fordypning i spesifikke bruker-/sykdomsgrupper						
Fagskoleutdanningen gir fordypning i spesifikke prosedyrer innen behandling og/eller pleie						
Fagskoleutdanningen danner et bedre grunnlag for læring på arbeidsplassen senere						
Fagskoleutdanningen gir mulighet for bedre oppgavedeling (utføre arbeidsoppgaver som tradisjonelt utføres av andre yrkesgrupper)						
Fagskoleutdanningen er mer tilpasset arbeidslivets krav til kompetanse						

6. Er det andre ting ved fagskoleutdanningen som du opplever at skiller seg fra fag- og yrkesopplæringen? *Fritekst

7. Hvilke oppgaver kan fagskolekandidater i større grad utføre, sammenlignet med fagarbeidere? *Fritekst

8. I hvilken grad tror du at følgende arbeidslivs faktorer endres etter endt fagskoleutdanning? (Sett ett kryss per linje) *Envalg

	I stor grad	I noen grad	I verken stor eller liten grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/ Ikke relevant
Fagskolekandidatene får mer ansvar på arbeidsplassen						
Fagskolekandidatene får mer spissede oppgaver						
Fagskolekandidatene får mer trygghet i oppgavene de utfører						
Fagskolekandidatene får økt lønn						
Fagskolekandidatene får mer motivasjon til å stå i yrket						
Fagskolekandidatene kan utføre flere oppgaver (oppgavedeling)						

9. I hvilken grad opplever du at nåværende arbeidsgivere til fagskolestudenter ...?

	I stor grad	I noen grad	I verken stor eller liten grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/ Ikke relevant
Legger til rette for at de tar en fagskoleutdanning						
Har kjennskap til hva fagskoleutdanningen deres gir av tilleggskompetanse						

10. Hvordan tror du at fagskoleutdanningen kan bli enda mer attraktiv for studenter og arbeidsgivere?

*Fritekst

11. Er det noe annet du ønsker å legge til om fagskoleutdanningen og fagskolekandidatenes muligheter for nye oppgaver/ansvarsområder i arbeidslivet? *Fritekst

oslo**economics**

www.osloeconomics.no

E-post og telefon:
post@osloeconomics.no
+47 21 99 28 00

Besøksadresse:
Klingenberggata 7a
0161 Oslo

Postadresse:
Postboks 1562 Vika
0118 Oslo